

Za Julianu Kováčovou

V uplynulom roku sme sa rozlúčili s dlhoročnou pracovníčkou Ústavu hudobnej vedy SAV Julianou Kováčovou (10. júla 1927 – 2. júla 2009), folkloristikou a etnomuzikologičkou, ktorá pôsobila na našom pracovisku plných 35 rokov.

Mgr. Juliana Kováčová, rod. Magálová sa narodila 10. júla 1927 v obci Orechová Potôň (okr. Dunajská Streda). Po osemročnom gymnáziu v roku 1946 nastúpila na štúdium histórie a filozofie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, kde súčasne navštevovala výberové prednášky profesora Jozefa Kresánka z hudobnej vedy. V roku 1950 ukončila vysokoškolské štúdiá ako promovaná historička. Paralelne absolvovala na Štátnom konzervatóriu v Bratislave šesťročné štúdium spevu. V 60. rokoch si rozšírila vzdelanie o externé štúdium národopisu a folkloristiky na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Znalosť niekoľkých cudzích jazykov využila v rokoch 1951–1952 počas krátkodobého pôsobenia v literárnom nakladateľstve ako interná prekladateľka. V roku 1954 nastúpila do Ústavu hudobnej vedy SAV, kde pôsobila v Oddelení etnomuzikológie ako odborná a výskumná pracovníčka až do svojho odchodu na dôchodok v roku 1989.

Po príchode do Oddelenia etnomuzikológie v polovici 50. rokov pripadla J. Kováčovej starostlivosť o archívy ľudových piesní a tancov s revidovaním starších záznamov a evidenciou nových prírastkov. Koncom 60. rokov spracovala zápisy (kópie) piesňových textov zo zbierky Andreja Halašu do katalógov, určených na komparáciu, variantológiu a žánrové štúdium. Vo svojej výskumnej práci sa pôvodne venovala najmä piesňovým textom. Táto orientácia súvisela nielen so zámerom Oddelenia etnomuzikológie vytvoriť pracovný tím odborníkov so vzájomne komplementárnymi špecializáciami, ale aj s požiadavkou dokumentačnej práce pri katalogizácii rozsiahlych a stále narastúcich archívnych fondov pracoviska. Vzdelanie, no nepochybne aj osobné záujmy a mentalita ju však predurčili k tomu, aby dospela ku komplexnému štúdiu ľudovej piesne v jednote hudobnej a textovej zložky v kontexte funkcií spevu. Prispela tým k formovaniu výskumnej orientácie, ktorú dnes považujeme za jedno zo špecifík slovenskej etnomuzikológie.

Popri archívnych fondoch ďalšou dôležitou súčasťou jej práce bola terénna dokumentácia. V súlade s dlhodobou koncepciou oddelenia sa zúčastňovala na regionálnych výskumoch ľudovej hudobnej a tanečnej kultúry. S kolegom Stanislavom Dúžekom vytvorili pracovný tím, ktorého výskumy na Podpoľaní a v oblasti Trenčína prispeli k vytvoreniu vynikajúcej dokumentačnej bázy pre obidva regióny – aj vďaka jasnej koncepcii, starostlivému výberu lokalít a ich dôkladnému monografickému prieskumu spolu so zohľadnením speváckych a tanečných individualít. Pri terénnej práci sa J. Kováčová opierala o širší koncept ľudovej piesne, ktorý sa v slovenskej etnomuzikológii presadzoval z viacerých príčin len postupne – všímala si aj formy na pomedzí ústnej a literárnej tradície, s väzbami na kancionálový repertoár, letákové tlače a pod. Vďaka tomu dokázala zaznamenať mnohé piesňové typy, ktoré sú dnes raritnými dokladmi žánrových okruhov, v susedných krajinách zberateľsky oveľa lepšie

podchytených. Významne sa zaslúžila o dokumentáciu tradičnej spevnosti v 60.–80. rokoch 20. storočia. Aj vďaka jej záznamom sa dnes môžeme venovať hĺbkovým analýzám piesňových žánrov – dokonca i takých, ktoré pred rokom 1989 stáli na okraji záujmu oficiálnej vedy (vianočné koledy, ľudové duchovné piesne).

V publikovaných prácach sa Juliana Kováčová zamerala na tri problémové okruhy: regionálne piesňové kultúry, piesňové žánre a významných nositeľov piesňovej tradície. K najhodnotnejším z nich patria príspevky k žánrovému výskumu. Publikácie o lúčnych piesňach (1980) a piesňach výročného cyklu (1988, 1989) sú dokladom jasne vymedzenej a pritom dostatočne flexibilnej žánrovej definície, ktorej perspektívnosť potvrdil ďalší výskum. Vrcholom jej výskumnej práce je nepochybne monografia speváčky Márie Zajacovej zo Záblatia pri Trenčíne (1985). Táto rozsiahla štúdia sa právom zaradila medzi kľúčové profily významných speváckych osobností u nás, pričom je podnetná nielen témou, ale aj metodologickým zážemím. Okrem klasických prístupov k štúdiu individuálnych repertoárov ľudových spevákov, ktoré ťažia z tradičných etnologických a etnomuzikologických metód, autorka v tejto práci využila nové hľadisko, inšpirované možnosťami interdisciplinárneho prístupu – psychodiagnostické merania, ktoré pripravila v spolupráci so svojim manželom, prof. Damiánom Kováčom z Ústavu experimentálnej psychológie SAV. Výsledkom bol komplexný pohľad na osobnosť speváčky v súhre hudobno-verbálnych schopností a osobnostných predpokladov tejto speváckej individuality. Jasná formulácia myšlienok, starostlivé preverovanie hypotéz, zodpovedné zvažovanie záverov – to sú znaky, ktoré urobili z nepočtených prác tejto autorky veľmi dobré východisko pre náš ďalší výskum.

Výberová bibliografia prác Juliany Kováčovej

- Myjavské piesne. Martin : Osveta, 1958.
- Ludová pieseň na Podpolaní. In: ŠVEHLKÁK, Svetozár – KOVAČOVIČ, Igor (eds.): Podpolanie. Tradície a súčasnosť. Bratislava : Obzor, 1979, s. 58-72.
- Lúčne piesne žien. In: GAŠPARÍKOVÁ, Viera (ed.): Interetnické vzťahy vo folklóre karpatskej oblasti. Bratislava : Veda – vydavateľstvo SAV, 1980, s. 241-259.
- Mária Zajacová zo Záblatia a jej piesňové bohatstvo (nar. 1906). In: Rytmus, roč. 34, 1983, č. 2, s. 13-15.
- Ludová speváčka Mária Zajacová zo Záblatia. In: Slovenský národopis, roč. 32, 1984, s. 260-281.
- Miesto balady v podpolianskom ľudovom speve. In: Slovenský národopis, roč. 32, 1984, s. 133-142.
- Pozoruhodná nositeľka piesňovej tradície v oblasti Trenčína – Mária Zajacová. In: ELSCHEK, Oskár (ed.): Musicologica slovacca, roč. 10, 1985, s. 104-135.
- Prinášanie a privolávanie leta v oblasti Trenčína. In: Rytmus, roč. 37, 1986, č. 5, s. 13-16.
- K otázke slovenských piesní o vysťahovalectve. In: HOLÝ, Dušan – SULITKA, Andrej (eds.): Lidová pieseň, hudba a tanec : Miesto, funkce, proměny. Sborník příspěvků

ze 16. etnomuzikologického semináře, Jihlava 23.–25. září. Brno : Krajské kulturní středisko, 1987, s. 110-122.

Trávnice – specifický druh ženských lyrických písní. In: Rytmus, roč. 38, 1987, č. 6, s. 16-18.

Piesňová tvorba podnietená sociálnym vystahovalectvom do USA. In: Rytmus, roč. 38, 1987, č. 10, s. 15-7.

Jánske zvyky a piesne. In: Rytmus, roč. 39, 1988, č. 6, s. 16-17.

Zimné obchôdzky so spevom a vinšovaním. In: Rytmus, roč. 39, 1988, č. 12, s. 16-17.

Tradičné priadky a folklórne prejavy s nimi spojené. (Priadkové piesne.) In: Rytmus, roč. 40, 1989, č. 2, s. 16-17.

Dievčenské spevy v jarnom zvykosloví na Slovensku. In: ELSCHKEK, Oskár (ed.): Ľudové hudobné a tanečné zvykoslovie. (= Musicologica slovacica 14). Bratislava : Veda, 1989, s. 20-71.

Heslá o slovenskej ľudovej piesni. In: Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska. 1-2. Bratislava : Veda, 1995.

Hana Urbancová